

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на докторант **Светослав Валентинов Арсениев**, задочен докторант по научна специалност „Теория и практика на превода“, Филологически факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“

с научен ръководител **доц. д-р Светла Константинова Томанова**

на тема **Преводни еквиваленти в метаезика на финансовата отчетност на руски и български език**

от **доц.д-р Красимира Александрова Петрова**, Катедра по руски език, Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

I. *Данни за процедурата по защитата*

Спазени са всички изисквания към дисертационния труд, необходимата документация според ЗРАСБ и Правилника за приложението му в ЮЗУ, както и процедурите по защитата. Материалите са предоставени на членовете на научното жури в установените срокове.

II. *Кратки биографични данни за кандидата*

Професионалната квалификация на Св. Арсениев се изгражда успешно в различните степени на образование: средно в 95 ЕСПУ с преподаване на руски език „В. Маяковски“ (1982 г.), магистърските степени по „Руска филология“ (1991 г., СУ „Св. Климент Охридски“), „Транслатология с руски език“ (2012 г., ВТУ „Св.св. Кирил и Методий) и „Българският език като втори език“ (2021 г., ВТУ „Св.св. Кирил и Методий). Работните длъжности са свързани с преподаването на руски език като учител в 133 СОУ „А.С. Пушкин“ – гр. София (1990-1998 г.) и в момента като старши преподавател в катедра „Чужди езици и приложна лингвистика“, факултет „Международна икономика и политика“ на Университета за национално и световно стопанство. Активните занимания с устен и писмен превод от и на руски език от 1990 г. и досега са

стабилната база и ценният практически опит, върху които се гради защитаваната дисертация.

III. *Актуалност на разработвания проблем и кратка аналитична характеристика на научните и научно-приложните приноси на дисертационния труд*

Избраната **тема** е актуална, с теоретико-приложен характер, свързана както с професионалната преводаческа, така и преподавателска дейност на Светослав Арсениев. Предметът на изследване – преводните еквиваленти в документи за финансова отчетност на руски и български език като част от специализирания финансов език не са били обект на съпоставително изследване досега, чрез приложената комбинирана методология.

Дисертационният труд съдържа 243 страници и се състои от увод, три глави, заключение, речник на термините, съдържащи се в годишни финансови отчети на български и руски език и библиография на използваната литература (154 заглавия).

Анализирани са огромен брой термини (общо 2890 - 1417 в отчета на компанията *Аэрофлот* за 2018 г. и 1473 на *България ер* за 2017), като са отделени 1089 термина в сферата на финансовата отчетност. Чрез техния анализ и определяне на еквивалентите ще се подпомогне развитието на лексикографията за терминология в специализиран подезик на финансите, подготовката на специалисти и преводачи.

Светослав Арсениев показва много добра библиографска осведоменост – както за теоретични трудове (109 заглавия на български и руски, 11 на английски, немски и френски), така и за наличните специализирани речници (11 бр.), които могат да бъдат допълнени с достъпни в електронен вид речници, справочници и енциклопедии (напр.,

dic.academic.ru). Много ценни за специалисти, преводачи, студенти са посочените Нормативни актове в изследваната сфера (18 позиции).

Подробната аналитична обзорна част в **първа глава** при изясняването на основните работни понятия и различни подходи илюстрира широката и задълбочена осведоменост на Светослав Арсениев в областта на теорията на превода, подкрепени от солидна преводаческа и преподавателска практика. Добре са изяснени и обосновани основните работни термини – език за специални цели, еквивалентност на преводни езици, терминология, метаезик в областта на финансовата отчетност.

В редактирания окончателен текст на дисертацията е по-добре открито мотивацията за избор точно на това понятие – метаезик – в заглавието на работата, макар това понятие да е употребявано и в други филологически области. В случая авторът е възприел някои от критичните бележки от предварителната защита и ги е компенсирал. В работата аргументирано е разгърната теорията за еквивалентността по отношение на метаезика на финансовите отчети, счетоводните документи с финансова терминология, която се характеризира с висока степен на кодификация и стандартизация. Задълбочената теоретична подготовка на дисертанта е основа за анализа и подбора на многобройните термини в работата.

Във **втората глава** са разгледани различни документи за финансова отчетност, жанрово-стилистическите особености на годишни финансови отчети, формално-семантичното ниво на съпоставяне на еднокомпонентни и съставни термини в отчетите. Историческият обзор за системата на двустранното счетоводство, създадена през XIII-XIV в., в Европейски контекст, с фокус на развитието ѝ в Русия и България, прегледът на съвременното състояние на финансовите документи, нормативната база за синхронизиране и хармонизиране с международната финансова документация на ЕС са полезни за обучението на специалисти. Проследено

е формирането на финансовата терминология по българските земи. Анализът на езиковата, научна и официално-делова стилистика на финансовите документи са полезни за обучението на бъдещи икономисти и филолози – преводачи. Представен е количествен анализ на изконни по произход руски и български термини с богат илюстративен морфемен, словообразователен и морфологически анализ на термини, което е добра основа при определянето на еквивалентите в двата езика. Разгледана е също така и структурата на интернационализми и термини-заемки, посочени са различия в процеса на заемане на термини. Описват се еднословни и двукомпонентни единици за превод с множество комбинаторни вариации от различни части на речта.

Изключително полезни и убедителни са обобщенията въз основа на статистически анализ на типовете еквиваленти, като основният извод е, че преобладават монолексемните термини (повече от 97%) при превода от руски на български език. Приносен за науката, практиката на превода и преподаването на език за специални цели е и анализът на интернационализми - термини-заемки в пет езика (български, английски, френски, немски, испански) като проява на налагащите се глобални тенденции за рецепция на нови термини за унифициране на терминологията в документите на годишната финансова отчетност съобразно Международните стандарти за финансова отчетност.

Трета глава съдържа подробен анализ на преводните еквиваленти на термини, като за основа са използвани отчетите на две дружества – *Аэрофлот* и *България Ер*. Изведен е алгоритъм за определяне на еквиваленти в случай, че такива липсват в съответните речници. Тук в анализа на конкретни термини проличава натрупаният огромен практически опит на Светослав Арсениев в областта на специализирания превод, който е основа на задълбоченото теоретично изследване.

Най-ценни за практиката и приноси са многобройните таблици с еквиваленти в руския и българския език, класифицирани структурно и тематично-съдържателно. Като източници за преводните еквиваленти са използвани автентични документи - национални редакции на Международни стандарти за финансова отчетност, национални законодателни и административни източници по европейско право.

Заключението съдържа адекватно, подробно, добре структурирано обобщение на извършения анализ въз основа на финансовите отчети на две големи компании в областта на въздухоплаването. Докторантът много прецизно е описал и анализирал текстовете от административно-търговската разновидност на административния подстил на официално-деловия функционален стил. Адекватно са отразени основните резултати и приноси в работата.

Изработените **приложения** - руско-български и българо-руски речници на преводни еквиваленти на финансовите термини от отчетите са извлечени в процеса на подготовка на дисертационния труд и включват повече от 730 монолексемни и съставни термина, с илюстративни разгърнати словосъчетания (стр.208 – 243).

Авторефератът вярно, синтезирано и ясно отразява съдържанието, структурата и основателно изтъкнатите научни приноси на дисертационния труд.

IV. Публикации по дисертационния труд и друга научна дейност

По темата на дисертационния труд са приложени пет статии на Светослав Арсениев, свързани с темата на дисертацията от международни конференции, издадени в България и Русия, като в тях проблемите и резултатите от дисертацията са представени и обсъдени сред специализирана научна общност.

Докторантът има 5 изнесени научни доклади в страната и 3 в чужбина с тематика в областта на преводознанието, терминологията, стилистика и поетика на превод на поезия, лингводидактика на преподаване на руски като чужд език, културно-историческо наследство на България и Русия, както и 7 публикации в периодични издания и сборници в изброените области.

Светослав Арсениев участва в два университетски проекта, тематично свързани с преподаваните от него дисциплини и местоработата: „История на факултет МИП“ НИД НИ 20/2021; „ИКОНОМИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ В БЪЛГАРИЯ 2030“ BG05M2OP001-2.016-0004-C01.

V. Въпроси, критични бележки и препоръки.

Значителна част от съществените бележки, уточнения при предварителната защита са отразени в окончателния текст на дисертацията (например, за уместността на термина „метаезик“ по отношение на финансовата терминология, препоръката термините да бъдат обособени в индекс - речници и др.).

В дисертацията (във втора глава) е намерена много продуктивна тема, която си струва да бъде развита в допълнителни публикации - за употребата на квазитермини – многословни устойчиви словосъчетания с терминологичен характер с цел постигане на фактическа точност при превода, наред с редица други езикови похвати: обособени части, еднородни членове и др.

Оформянето и издаването на богатия и много прецизно описан материал от приложенията в специализиран двупосочен речник по финансова терминология в руския и българския език би запълнило празнина в двуезичната лексикография, би било полезно пособие в подготовката и практиката на специалисти и преводачи.

VI. *Заключение*

Дисертацията е оригинална, самостоятелна, актуална, значима научна и научно-приложна разработка на зрял изследовател и професионален преводач, реализирал успешно поставените в работата цели и задачи в сферата на теорията и практиката на превода в една недостатъчно описвана досега терминология и метаезик във финансовата област.

Въз основа на изтъкнатите в рецензията значими приноси изказвам мнението, че на **Светослав Валентинов Арсениев** може да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ за дисертационния труд **„Преводни еквиваленти в метаезика на финансовата отчетност на руски и български език“** и гласувам за това решение.

Дата: 29.01.2023 г.

Рецензент:

(доц.д-р Красимира Петрова)